

Ege Coğrafya Dergisi, 18/(1-2) (2009), 49-58, İzmir
Aegean Geographical Journal, 18/(1-2) (2009), 49-58, İzmir—TURKEY

İZMİR LİMAN BÖLGESİNDE PROJE YARIŞMASINDAN NAZIM İMAR PLANINA DÖNÜŞÜM SORUNU

The Challenge of Leading the Project Competition's Outputs into the Urban Structural Plan in İzmir Harbour District

Ahmet ERDİK

*Devlet Hava Limanları İşletmesi, İzmir
ahmeterdik@hotmail.com*

Adnan KAPLAN

*Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bornova-İzmir
adnan.kaplan@ege.edu.tr*

Abstract

İzmir Harbor District as a strategically significant domain of İzmir Metropolitan City has been elaborated with a view to questioning the transformation of the urban design project competition's outputs into the district's structural plan. Within the confinement of this paper, the very source of some failures during this transformation falls into two basic references of which are the planning process itself in lack of accounting the region's geographical features along with ecological cycles, and the breadth of the ongoing argument basically reduced only to providing the best investment opportunities to possible entrepreneurs. So the pinpoint of this discourse emphasizes mostly establishing the new downtown of high-rise buildings, and ad-hoc urban development implication, instead of pursuing the pre-determined visions of the district's multifunctional nature which were, however, inaccurately laid out within the project competition's process.

The paper based on the de facto that the harbor district potentially has substantial features for İzmir in competing with some peer Mediterranean cities like Barcelona, Nice, Genoa, and Athens in terms of economic, commercial and socio-cultural aspects. It should be imperative to step into a district-specific planning and design understanding within a well-conceived interdisciplinary setting, employing geographic determinants and ecological process alike. The continuum of the project competition - the planning process should thus be re-evaluated explicitly to address and revise some obvious failures of the process as much effectively as possible.

Keywords: İzmir Harbor District ; Urban Design Project Competition ; The Harbor District Structural Plan ; İzmir's New Downtown

Öz

İzmir şehrinde stratejik yönden önem taşıyan İzmir Liman Bölgesinde, kentsel tasarım proje yarışmasında elde edilen verilerin nazım imar planına dönüştürülmesi sürecinde yaşanan sorunlar ele alınmıştır. Bu çalışma çerçevesinde sorunların temelini, bölgenin coğrafi verilerini ve ekolojik süreçlerini yeterince ele almayan planlama süreci ve konunun büyük ölçüde yatırımcıya uygun koşullar sağlama hususuna indirgenmesi oluşturmaktadır. Bu durumda proje yarışmasında bölge için öngörülen çok işlevli hususların yerini sadece ekonomik dinamiklerin belirleyici olduğu yeni kent merkezi ve geleneksel imar planlama pratiği almaktadır.

İzmir'in emsal durumdaki Akdeniz kıyı kentleriyle rekabet edebilmesi yolunda bölgenin taşıdığı önemden hareketle; coğrafi verileri ve ekolojik süreçleri gözetilen disiplinlerarası çalışmaları temel alan, bölgeye özgü bir planlama ve tasarım anlayışı geliştirilmesi, bu kapsamda proje yarışması - planlama sürecinin yeniden ele alınması öngörülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İzmir Liman Bölgesi ; Kentsel Tasarım Proje Yarışması ; İzmir Liman Bölgesi Nazım İmar Planı ; İzmir Yeni Kent Merkezi

Giriş

Günümüzde, özellikle Akdeniz Bölgesi liman kentlerinde yeni öngörü (vizyon) ve fiziksel strüktür oluşturma yolunda hazırlanan senaryolar; kıyı kullanımına bağlı olarak kent merkezlerinde yayalaştırmanın, tramvay, metro ve hafif raylı ulaşım ile toplu taşımacılığın teşvik edilmesi, tarihi yapı ve mekanların canlandırılması, kıyı boyunca ve iç kesimlere uzanan açık mekan sistemi oluşturulması gibi bütünleşik çalışmalarda somutlaşmaktadır. Bu çalışmalarda üç temel husus ön plana çıkmaktadır. Bunlar;

- ilgili kenti uluslararası boyutta diğer (kıyı) kentlerle rekabet edebilecek düzeye taşımak,
- özellikle liman bölgesinin kamusal kullanımını arttırmak, kent merkezi ve tarihi referanslarla ilişkilendirmek suretiyle yeni cazibe merkezleri oluşturmak,
- kentin geri kalmış kesimlerinin, özellikle ulaşım ve sosyal hizmetler alanlarında yapılan iyileştirme çalışmaları sayesinde, kıyı kesimiyle iletişimini sağlamaktır.

Son yıllarda dünyada ve özellikle Avrupa kentlerinde '*sürdürülebilir kentsel gelişme*' başlığı altındaki uygulamalar İzmir Liman Bölgesini ve dolayısıyla kıyı (liman) odaklı kentsel gelişimi anlamlı kılmaktadır. Geleneksel (imar) planlama pratiklerinin günümüzün çok boyutlu ve karmaşık mekansal sorunlarına çözüm getirememesinden dolayı, kıyı peyzajlarının planlanması ve yönetimi hususu yeni anlayışları gerektirmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi 2006-2017 Stratejik Planı

öngörüsünde '*kentlilik bilincine sahip, turizm, ticaret ve yüksek teknolojide öncü, Akdeniz'in kültür ve sanat merkezi liman kenti*' (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2006) vurgusu böyle bir anlayışa işaret etmektedir. İzmir Metropolitan Alan Nazım İmar Planı (1973) da bu öngörüğü destekleyen planlama kararlarına yer vermektedir. Alsancak Limanının genişletilmesi, Pasaport, Bostanlı ve İnciraltı yat ve balıkçı barınaklarının inşası, Karşıyaka'dan Üçkuyular'a uzanan kıyı kesiminde kentin modern yerleşim bölgeleri karakteristiklerinin korunması (İmar ve İskan Bakanlığı, 1973) gibi planlama kararları izleyen dönemlerde uygulanamamıştır.

Liman bölgesi merkezi konumu ve stratejik yönden taşıdığı önem itibarıyla gelişen kentin çok yönlü mekansal taleplerine yanıt verebilecek potansiyelindedir. Bunların yanında yeni sosyal yaşam anlayışı, '*kamusal mekanlar*' geleneği ve değerler sistemi sayesinde kentin ticari, turizm ve rekreasyon yönünden cazibesini ve yaşanabilirliğini artırma potansiyeli bölgeyi İzmir ve Türkiye açısından özel bir konuma taşımaktadır (Taner vd., 2002).

Çalışma Alanı: İzmir Liman Bölgesi

Uluslararası Kentsel Tasarım Proje Yarışması

İzmir Liman Bölgesi kentin merkezine yakın ve stratejik yönden en önemli bölümlerden biridir. Turan-Alsancak arasında 550 hektarlık bir alanı kaplayan bu bölgenin (Şekil 1-4) kentin merkezi işlevlerini üstlenerek kent merkezinin yoğunluğunu azaltması ve yeni bir merkez oluşturması

amaçlanmıştır. Bu yolda 2001 yılında Uluslararası Kentsel Tasarım Proje Yarışması yapılmıştır. Yarışma alanının, liman bölgesi ve yakın çevresine yönelik verileri değerlendirerek kendi içinde tutarlı bir bölgeyi tanımlaması ve kentin diğer bölümleriyle organik ilişki kurularak kent ölçeğindeki stratejileri (kıyı veya liman odaklı olarak) uygulaması öngörülmüştür.

Kentin fiziksel strüktürü, ulaşım modeli, kent kimliği, tarihi referanslar, kıyı boyunca ve iç kesimleri kapsayacak açık mekan sistemi anahtar kavramlar olup bunlar üzerinden bölgenin dönüşümü söz konusudur. Bu suretle bölgedeki mekansal ve işlevsel değişikliklerin kentin fiziki, sosyal ve ekonomik stratejilerini yönetmesi düşünülmektedir. Limanın fiziksel strüktürünü ve geleneksel işlevlerini uzun vadede değiştirerek ticaret ve turizm işlevleri kazandırılması yarışmanın en önemli ayaklarındanır.

Kuban (2002a)'a göre; mevcut imar uygulamalarıyla kentlerin geleceği yönlendirilemeyeceği için ciddi ve yaratıcı planlara gereksinim vardır. Bu yarışmanın da böyle bir gereksinim sonucu çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca bu tür projeler nazım planların hazırlanmasında yardımcı olabilir, ancak nazım planın bitmesini bekleyemez (Kuban, 2002b).

Bu yaklaşıma karşın Turan (2001)'a göre; İzmir için henüz bir nazım plan yokken ve bu planın oluşturulmasına yönelik belediyenin tavrı net değilken, yarışma şartnamesi kentin coğrafi merkezinde yeni bir parçacı yaklaşım hedeflemektedir. Belediyenin beklentisi olan *'yarışma alanında öngörülen gelişmelerin eski kent merkezindeki baskıları azaltacağı ve korunmasına katkı yapacağı'* hususu metropoliten bir karardır. Yarışma alanının alternatif bir kent merkezi mi yoksa dönüşüm önerisi mi olduğu net değildir. Metropoliten ölçekli bir karar geniş katılımı ve nazım planlama sürecini gerektirmektedir.

Proje yarışmasında jüri üyesi olan Jordi Farrando ise kentsel tasarım yaklaşımının birçok sorunun uzun bir zamanda çözülemeyeceği bu alanda çözüm sağlamayacağını, dolayısıyla bu gruba ait

önerilerin planlama otoritesince ele alınmasının güç olacağını gündeme getirmiştir (Ege Mimarlık, 2002).

Gerek sunulan projeler ve görüşler gerekse de yarışma alanının doğal-kültürel potansiyelleri dikkate alındığında, alanda bazı bölgelerin (zonların) net şekilde tanımlanabildiği görülmektedir. Bunlar;

- **Alsancak Limanı:** Yük limanı olarak hizmet vermesi ile proje yarışmasında öngörülen turizm, dinlenme ve eğlence olanaklarını da içeren bir yolcu limanı olması arasındaki görüş farklılıkları İzmir kentinde güncelliğini korumaktadır.

- **Alsancak Limanı'nın arka bölümü:** Alsancak Garı ve tarihi yapılarla ilişkili olarak ticaret ve kültür merkezleri oluşturulması ön plana çıkmıştır.

- **Halkapınar:** Atatürk Stadı çevresi, eski otobüs terminali ve metro istasyonunun bulunduğu bölüm spor kompleksi, botanik bahçesi vb. Turan'dan başlayarak Kordon'a kadar uzanan açık alan sisteminin bir bölümünü oluşturmaktadır.

- **Salhane:** Yeni kent merkezi (adalet sarayı ile bağlantılı kamu binaları ve yeni iş merkezleri ...) önerilmiş, denizle olan iletişim kıyı bandında uzanan gezinti yolları, meydanlar ve iskelelerle sağlanmıştır.

- **Bayraklı:** Kentin kurulduğu bu bölümde (antik yerleşimde) İzmir'in tarihi sürecinin vurgulanması ve diğer tarihi mekanlarla görsel ve işlevsel iletişim kurulması anlamlıdır.

- **Turan:** Endüstri bölgesi ve askeri bölgeyi içine alan Turan bölümü, Alsancak Limanı ile Karşıyaka arasında öngörülen kesintisiz kıyı bandının önemli bir bölümünü oluşturmakta olup turistik ve rekreasyonel aktiviteler için çok önemli potansiyeller taşımaktadır.

- **Kıyı bandı:** Alsancak'tan başlayarak Turan'a kadar uzanan kıyı bandı, kentin kıyı boyunca açık alan sistemini ve de kamusal (dış) mekanlarını oluşturmaktadır. Projelerin çoğunda ana tema bu bölüm referans alınarak kurgulanmıştır (Taner vd., 2002).

Şekil 1. İzmir Liman Bölgesi (A. Kaplan'ın koleksiyonundan)
 Figure 1. Overview of İzmir Harbour District (from the collection of A. Kaplan)

Şekil 2. Yarışma alanının uydü görüntüsü (Ege Mimarlık, 2002; Taner vd., 2002)
 Figure 2. The aerial image of the project competition's area (Ege Mimarlık, 2002; Taner vd., 2002)

Şekil 3. İzmir Limanı ve çevresi (A. Kaplan'ın koleksiyonundan)
Figure 3. İzmir Harbour and its nearby environment (from the collection of A. Kaplan)

Şekil 4. Liman bölgesinin Salhane-Bayraklı ve Turan bölümü (A. Kaplan'ın koleksiyonundan)
Figure 4. The scene overlooking Salhane-Bayraklı and Turan respectively (from the collection of A. Kaplan)

Ancak İzmir Liman Bölgesi Uluslararası Kentsel Tasarım Proje Yarışması şartnamesi oluşturulurken katılımcı bir yaklaşım sergilenmemiştir. Kentteki ilgi gruplarının (üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ...) görüş ve isteklerine, İzmir'e ve bölgeye yönelik çalışmalara şartnamede etkin bir şekilde yer verilmemiştir. Yarışma jürisinin yapısı incelendiğinde; kentsel tasarımın disiplinlerarası konumunu gözeterek şekilde farklı uzmanlıkların katılımı sağlanamamıştır. Bu yönde bölgenin tüm potansiyellerini birleştirecek disiplinlerarası işbirliği ve katılım (mimar, şehir plancısı, peyzaj mimarı, coğrafya uzmanı ...) sağlanabilirdi. Jüride ve proje ekiplerinde coğrafya uzmanı, hidrojeolog, jeofizik mühendisi, kıyı mühendisi bulunmasına ve bu alanlarda yapılmış çalışmalar sayesinde doğal sistemin proje alanını yönlendirmesine (deprem, sıvılaşma, taban suyu özellikleri, körfez dinamiği, kıyı mühendisliği, dereler, iklim verileriyle) şartnamede özel önem verilmesi gerekirdi (Erdik, 2006).

İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planı Süreci

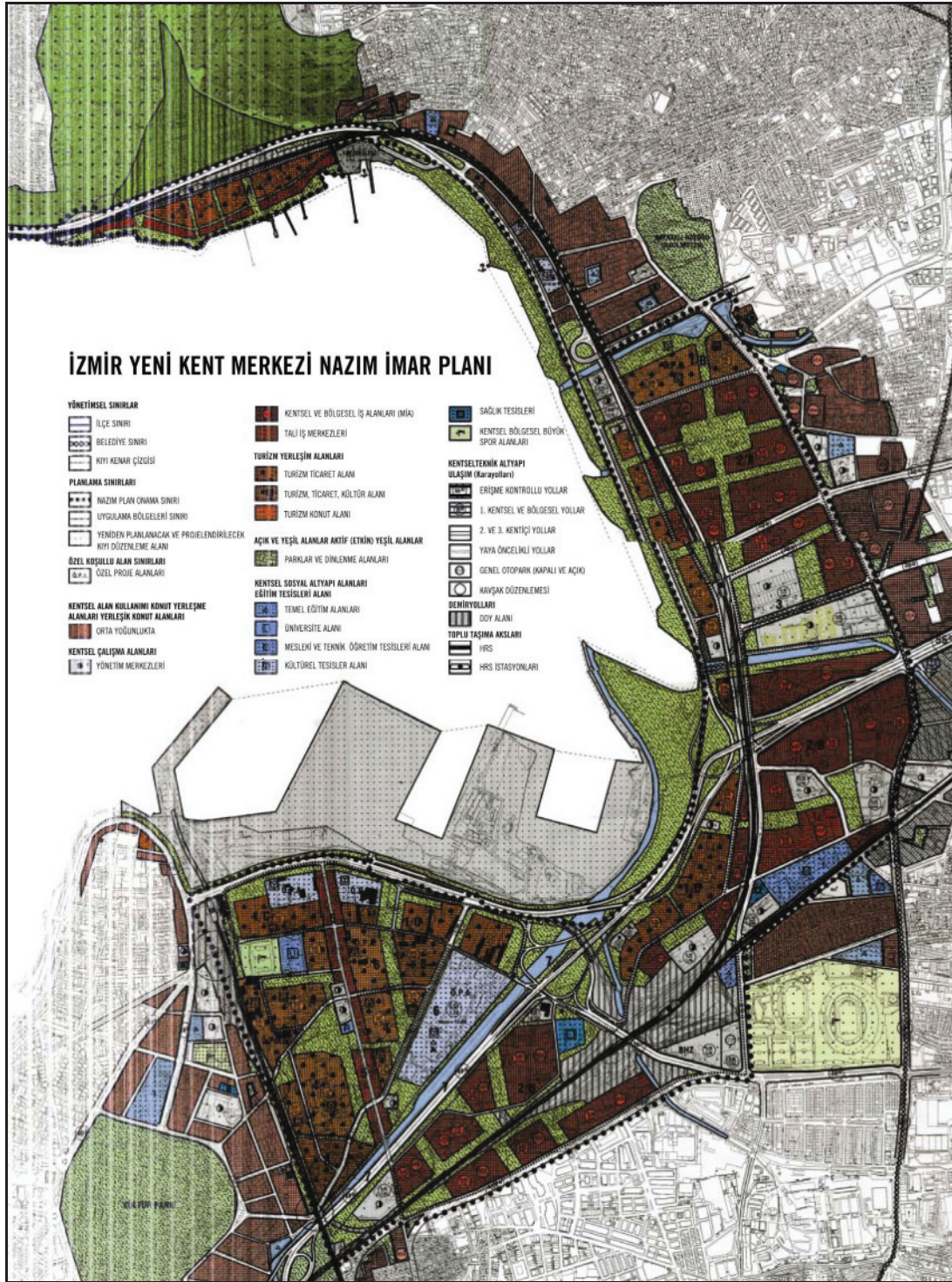
Uluslararası kentsel tasarım fikir yarışmasında derece alan projelerden elde edilen veriler İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından değerlendirilip mevcut verilerle birleştirilmek suretiyle 2003 yılında bölgeye yönelik 1/5000 ölçekli nazım imar planı üretilmiştir (Şekil 5). Planlama çalışmasının temel hedefi; büyük bir kullanım potansiyeline sahip bölgede, yarışma sürecinde tanımlanan stratejiler uyarınca yeni bir kent merkezi oluşturmaktır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2003). Planla getirilen kararlar kentin iki yakasını bütünleştirerek bölünmüşlüğüne son vermeyi, kentin gelişimine yeni bir ivme kazandırmayı, kentin görünümünü ve yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Planlama alanında ağırlıklı olarak turizme dayalı etkinlikler 'Turan', merkezi iş alanları, kamu binaları, alışveriş ve eğlence tesisleri 'Salhane', Alsancak Limanı ve güney kesimindeki tarihi-endüstriyel binalar 'Liman ve gerisi' bölümlerinde tanımlanmıştır. Planlama alanı bütününde ve Kültürpark ile olan bağlantı; kıyı boyunca uzanan açık mekan sistemini, limanda öngörülen ticaret ve turizm bölgesini ve Alsancak Garını kapsayacak şekilde sağlanacaktır. İzmir Yeni Kent Nazım İmar

Planında 3 bölgede, genelde karışık kullanım ve işlevsel çeşitlilik amaçlanmıştır (Erdik, 2006).

Nazım imar planlama çalışmasında öngörülen stratejiler ile somut adımları olan projelerin yürütülmesinde her 3 bölgede de sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak; İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planı ile ilgili yaşanan tartışmalar genellikle yatırımcıya cazip koşullar sağlama yolunda bina emsal değerlerinin artışı ve mülkiyet yapısına kilitlenmiş olup gerek proje yarışması gerekse de nazım imar planı çalışmasında öngörülen tasarruflar geri planda kalmıştır.

Yarışma sonrası elde edilen birikimin nazım imar planına dönüşümünde; öncelikle kentteki ilgili kesimlerin (İzmir'deki üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ...) değişik biçimlerde ve aşamalarda katıldığı şeffaf bir sürece yer verilmeliydi. Böylesi bir süreç çalışmaları daha güçleştirebilir görünmekle beraber (çünkü müzakere ve karşılıklı ikna süreçleri için içinde olacaktır) toplumun göreceli olarak daha büyük bölümünün birikimini ve desteğini almak mümkün olabilecekti. Ayrıca burada politik kararlılık ve süreklilik de büyük önem taşımaktadır. Bunun yerine İzmir Büyükşehir Belediyesinde sınırlı ölçüde veri ve uzmanlıkların katılımını öngören bir çalışma düzeni sonucu nazım imar planı hazırlanmıştır. Proje yarışması sürecinde yaşanan sorunlar artan bir şekilde nazım imar planı hazırlanmasında da devam etmiştir.

İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planında '*yapılarda en düşük zemin geriliminin esas alınacağı*' belirtilmektedir. Denizden kara yönüne gidildikçe kat yüksekliklerinin artacak olması, sıvılaşma olasılığı ve deprem riskinin yüksek olduğu Bayraklı ve Salhane bölgesinde mevcut tehditleri azaltmayacaktır. Proje yarışmasında az sayıda çalışma bu tehditlere yer vermekle beraber nazım imar planında herhangi bir '*deprem senaryosu*' üretilmemiştir. Toprakla ilgili veriler ayrıntılı olarak jeolojik etütlerde belirtildiği halde; yoğunlukta, bina yüksekliklerinde ne kadar yönlendirici olduğu net değildir. Bu yolda bölgenin doğal yapısına ve ekolojik süreçlerine dayalı kısıtlılıkların tanımlanarak proje yarışması - nazım imar planı sürecini yönlendirmesi gerekirdi.

Şekil 5. İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2003; Bal vd., 2005)
Figure 5. The Structural Plan of İzmir's New Downtown (1/5000) (İzmir Metropolitan Municipality, 2003; Bal et al., 2005)

Nazım imar planı raporunda ‘*derelerin potansiyelinin değerlendirileceği*’ belirtilmektedir. Yarışma alanında İzmir Büyükşehir Belediyesinin yaptığı çalışmalar sadece dereler üzerinde bentler yapılması ve mevsimlik temizleme çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır. Derelerin birbirleriyle bütünleşik bir şekilde planlanması ve bu kapsamda kıyı bölümüyle bağlantılı açık alan sistemi oluşturulması üzerinde durulmalıydı.

Tescilli yapıların değerlendirilmesi ve yeni işlevler yüklenerek kullanıma açılması hususu olumludur. İkincilik ödülü kazanan projede liman bölgesinde önerilen endüstri arkeoloji müzesi planda da uygulanmıştır.

İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planı, şartnamede belirtildiği üzere, ulaşım altyapısını değiştirmemiştir. Alsancak Limanı’nın doğusunda Meles Deltası üzerinde kavşak oluşturan yollar (Zafer Payzın Kavşağı) birbirine girmiş durumdadır. Bu sorunla ilgili çözüm üretilememiştir (Erdik, 2006).

İzmir Büyükşehir Belediyesi 13 Mart 2006’da 550 hektarlık bölgede öngörülen nazım imar planı revizyonunu kabul etti. Bölgeyi yatırımcı açısından cazip hale getirmeyi amaçlayan bu plan değişikliğiyle zemin kullanımı yüzde 15, emsal inşaat yoğunluğu yüzde 1 arttırıldı. Turan-Alsancak Limanı bölgesinde zeminde yüzde 25, 30 ve 35 olan kullanım hakkı yüzde 40, 45 ve 50’ye yükseltildi. Planda 3 ve 3,5 emsal olan inşaat yoğunluğu hakkı 4 ve 4,5 emsale çıkartıldı. Yükseklikte ise sınır getirilmedi. Bayındırlık Müdürlüğü yeşil alan, otopark gibi sosyal donatıların yetersizliğini öne sürerek plana olumsuz rapor verdi. İzmir Valiliği bu rapora dayanarak iptal davası açtı. Mahkemenin tayin ettiği bilirkişi raporunda; kat yükseklikleri, emsal değerlerindeki artış, sosyal donatı alanları, nüfus projeksiyonu konularından hareket edilerek planın kamu yararına ve şehircilik ilkelerine uygun olmadığı sonucuna varıldı. Mahkeme bu rapor doğrultusunda yürütmeyi durdurma kararı verdi. Bu durumda İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı kararlarına (2003) -eski emsal değerlerine ve kat yüksekliklerine- geri dönüş söz konusu oldu. Raporda belirtilen iptal gerekçeleri ve özellikle

Turan ile Alsancak arasındaki kesimde gökdelenler yapılmasına olanak sağlayacak proje değişikliğinin mahkemeden dönmesi temel alınarak İzmir Büyükşehir Belediyesinin yeniden imar planı hazırlaması gündeme gelmiştir (Gürcaner, 2007). İzmir Büyükşehir Belediyesi, Haziran 2007’de, 1/5000 ölçekli yeni kent merkezi revizyon nazım imar planı ve raporunu, Konak ve Karşıyaka ilçe belediyeleri bölgenin kendi sınırları içinde kalan bölümlerinde 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarını hazırlamıştır. Belirlenen hedefler, ilkeler ve plan kararları doğrultusunda üç bölümde ele alınan planlama alanında; arazi kullanım kararları bu bölgenin yeni bir kent merkezi olarak İzmir’e kazandırılması amacıyla turizm ve ticaret sektörlerini öne çıkaran bir anlayışla geliştirilmiştir. Bu kapsamda;

- Turan Mahallesi’nde başlayan ve kıyıya en yakın imar adalarını izleyerek liman arkasına kadar uzanan eksen turizm ve ticaret kullanımına ayrılmıştır.
- Anadolu Caddesi’nden başlayarak kara yönünde ilerleyen alandaki imar adalarının büyük çoğunluğu Merkezi İş Alanı (MİA) kullanımına ayrılmıştır. Adliye Sarayının ve bazı basın/yayın kuruluşlarının burada daha önceden yer seçmiş olması ve bu seçimin yeni kent merkezi oluşumu ile çelişmediği gözönüne alınarak bu alanların çevresi ‘*Yönetim Merkezi*’ olarak belirlenmiştir.
- Alsancak Limanı gerisinden başlayan ve güneydeki Ege Mahallesi’ne dek uzanan alan ise ticaret, turizm ve kültür tesislerine ayrılmıştır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2007).
- Hazırlanan nazım ve uygulama imar planlarına karşı açılan dava sonucu; İzmir 3. İdare Mahkemesi, Büyükşehir Belediyesi ve Konak ilçe belediyesinin imar planları için yürütmeyi durdurma kararı aldı. Bu kararda, bilirkişi heyetinin sözkonusu imar planları yapılırken yüksek deprem riskine sahip bölgeyle ilgili gerekli jeolojik etüdlerin yeterince yapılmadığı yönündeki raporu temel alınmıştır (Eyce, 2009).

Değerlendirme ve Sonuç

İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planı ile ilgili gündem, büyük ölçekli projelerle bölgede ekonomik yatırımlar açısından cazibe oluşturmaya ve bu suretle yapılı çevrede bina emsal değerlerinin artışına odaklanmıştır. '*Gökdelenler bölgesi*' tanımlaması bu durumun en belirgin göstergesidir. Bu nedenle İzmir Büyükşehir Belediyesi, Konak, Karşıyaka ve Bayraklı ilçe belediyeleri bölgeye yönelik (sosyo-ekonomik ve politik) beklentiler taşımaktadır. Planlama alanına (yeni kent merkezi olarak öngörülen bölüme) metropol ölçekte yüklenmek istenen merkezi role karşın '*çöküntü bölgesi*' olması, sosyo-ekonomik kaygıların yanında doğal verilere ve ekolojik süreçlere dayalı planlama politikalarını önemli kılmaktadır. Bu yolda yeni bir planlama ve tasarım anlayışının geliştirilmesi, çok yönlü beklentilere yanıt vermesi öngörülen bu bölgenin ve İzmir'in temel bir sorunudur.

Kentsel tasarım proje yarışmasında ve planlama sürecinde bölgeye yönelik yapılmış çalışmaların (çok disiplinli) uzman bir ekip tarafından değerlendirilerek yürütülen çalışmalara eklenmesi (mevcut çalışmaları yönlendirmesi) ihmal edilmiştir. Bu nedenle özellikle derece alan projelerin değerlendirilerek planlama sürecinde kullanılmasında konu temel olarak imar hukuku, mülkiyet ve yapılaşma sorunları içinde kalmıştır. Proje yarışması sürecinde (eksik yönleri de olsa) bölgeye ve İzmir kentine yüklenen işlevler daha sonraki aşamalarda geri planda kalmış, konu büyük ölçüde geleneksel imar planlama pratiği içinde görülmüştür.

Bölgenin doğal verilerinin ve tarihinin yaşanan süreçte etkisi sınırlı kalmıştır. Bölgenin ve çevresinin doğal verilerine yönelik plan ve çalışmaların nazım imar planlama sürecinde kararları yönlendirmekten ziyade büyük ölçüde işlenmemiş veriler (altlıklar) olarak kaldığı, arazi kullanım kararlarında ve fiziksel stratejilerin geliştirilmesinde belirleyici olamadığı görülmüştür. Örneğin; körfezde ve derelerde su dinamiğinin yıllara ve mevsimlere bağlı olarak gösterdiği seyir, proje yarışmasında ve planlama sürecindeki kararlarda yönlendirici olamamıştır. İzmir 3. İdare Mahkemesinin Temmuz 2009'da aldığı yürütmeyi durdurma kararı; bölgede jeolojik etüdlerin yeterli

ölçüde yapılmadan, İzmir şehri deprem master planı çalışmasının yeterince etüd edilmeden planlama sürecinin yönetildiğini göstermektedir. Bölgede jeolojik etüdlere yapılarak planlama kararlarının gözden geçirilmesi doğal verilerin ve ekolojik süreçlerin karar verme sürecindeki etkisini bir ölçüde sağlayacaktır. Bunun bir fırsat olarak değerlendirilerek, planlama kararlarının kapsamlı bir şekilde ele alınması hukuki süreçlerdeki eksiklikleri giderme yanında planın uygulanmasındaki sorunları azaltacaktır. Bölgede ivedi olarak yapılaşmadan önce deprem konusu tekrar gözden geçirilmelidir. Buna bağlı olarak İzmir Yeni Kent Nazım İmar Planında önerilen yoğunluk ve kat yükseklikleri bu konuda yapılan ya da yapılacak çalışmalar ve uzmanlar gözetiminde ele alınmalıdır.

Yukarıda belirtilen çalışmalar yanında kritik yapılaşma alanlarını belirleme, bölgenin fiziki ve beşeri coğrafyası hakkında veri toplama, değerlendirme ve uygulama yolunda; İzmir Büyükşehir Belediyesinde, farklı (temel ve uygulamalı) disiplinlerden oluşan, özerk konumda bir birim oluşturulmalıdır. Bu birimin; özellikle doğal faktörler ve süreçlerden hareket ederek planlama ve kentsel tasarım çalışmalarını gözden geçirmesi (ve izlemesi), proje yarışmasında içeriği tanımlanmış hedefler çerçevesinde (bu hedefleri ve stratejileri geliştirmek suretiyle) nazım ve uygulama imar planlarının (olabildiğince) uygulanabilirliğine odaklanması gerekir (Kaplan, 2006).

Bu aşamada doğal ve sosyal verileri bölgenin potansiyelleri ile entegre eden, kente '*peyzaj*' bağlamında yaklaşan -bölgeye özgü- bir kentsel tasarım ve planlama anlayışına ve disiplinlerarası çalışmalar temelinde '*proje yarışması - planlama*' sürecinin yeniden ele alınmasına gerek vardır. İçeriğinde coğrafya - ekoloji - kentleşme - planlama ve tasarım etkileşimine yer veren '*peyzaj bağlamında şehircilik*' (*landscape urbanism*) çalışmaları açısından İzmir Liman Bölgesi önemli bir uygulama alanı durumundadır. Bölgenin doğal ve kültürel dinamiklerini gözetme yolunda; açık alan sistemi, yaya odaklı kullanımlar, çevre ve yaşam kalitesinin artırılması gibi hususların yaşanan tartışmalarda ve planlama ortamında başat bir konumda olması bölgenin ve İzmir'in geleceği açısından önem taşımaktadır.

Kent yaşamından kopuk ve kentli tarafından kullanılmayan limanın ticari, turistik ve rekreasyonel beklentilere olanak sağlayacak şekilde kentin fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamına entegre edilmesi gerekir. Bu konuda Nice, Cenova, Split gibi Akdeniz Bölgesine kıyısı olan liman kentlerinin etüt edilmesi anlamlı olacaktır. Çünkü bu örneklerde liman bölgesi kentin diğer bölgeleriyle iletişim içinde olup içinde

buldukları yerleşimin her yönden gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sosyal, ekonomik ve ekolojik dinamiklerin yönlendirdiği, çok işlevli ve yaşanabilir bir liman bölgesi kurgusu; İzmir'in emsal durumdaki kıyı kentleriyle rekabetinde stratejik düzeyde önem taşıyacak ve kıyı metropolünün diğer bölümlerinin planlanması, tasarımı ve yönetiminde örnek oluşturacaktır.

Referanslar

- Bal, E., Altınörs, A., Doğmuş, O.E., 2005. Kente Yön Veren Aktörler Temelinde İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım Planı. *Ege Mimarlık Dergisi* 2005/1 (53), 32-36.
- Ege Mimarlık, 2002. İzmir Liman Bölgesi İçin Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması. *Ege Mimarlık Dergisi* 2001/4-2002/1, 40-41 ve 58-90.
- Erdik, A., 2006. Kentsel Tasarımda Fiziksel Gelişimin Doğal Süreçlerle Entegrasyonu Sorunu -İzmir Liman Bölgesi Proje Yarışması Örneğinde-. *Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış)*, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Eyce, A., 2009. Manhattan Projesi Durdu. *Yeniasır Gazetesi* (18.7.2009), İzmir.
- Gürcaner, E., 2007. Yeni Plan Hazırlanıyor. *Yeniasır Gazetesi* (24.5.2007), İzmir.
- İmar ve İskan Bakanlığı, 1973. *İzmir Metropolitan Alan Nazım Planı Raporu*. İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2003. *İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Raporu*. İzmir.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2005. *1/25000 Ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Raporu*. İzmir Büyükşehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü, İzmir.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2006. *İzmir Büyükşehir Belediyesi 2006-2017 Stratejik Planı*. İzmir.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2007. *1/5000 Ölçekli Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Revizyonu Raporu*. Haziran 2007, İzmir.
- Kaplan, A., 2006. Urban Waterfront Revitalization Pursuit in İzmir Harbour Region. *Abstracts Booklet, Eco-Imagine Thematic Conference on The Waterfront Management & GI, GISIG and ICOOPS*, 14-18 November 2006, Genoa, Italy, 76.
- Kuban, D., 2002(a), İzmir Yarışması ve Büyük Kentlerin Geleceğine İlişkin Gözlemler. *Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi* 772 (5.1.2002), 6.
- Kuban, D., 2002(b), İzmir Yarışması Kent Planlama Çalışmalarına Yeni Bir İvme Verebilir. *Arredamento Mimarlık Tasarım Kültürü Dergisi* 2002/3, 55-57.
- Taner, T., Hepcan, Ş., Kaplan, A., 2002. İzmir Liman Bölgesine Uluslararası Kentsel Tasarım Fikir Yarışması Uyarınca Yaklaşım. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı*, Türkiye Kıyıları Konferansı Bildiriler Kitabı, 5-8.11.2002, İzmir, 413-423.
- Turan, B., 2001. İzmir Liman Bölgesi Yarışması Hakkında Özel Bir Değerlendirme. *Yayınlanmamış Rapor*, 15.6.2001, İzmir.
- Not:** Bu çalışmada, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde 28-29 Mayıs 2007 tarihinde düzenlenen Uluslararası 18. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumunda sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş halidir.